ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

13. prosince 2007 *

Ve věci C-463/06,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Bundesgerichtshof (Německo) ze dne 26. září 2006, došlým Soudnímu dvoru dne 20. listopadu 2006, v řízení

FBTO Schadeverzekeringen NV

proti

Jacku Odenbreitovi,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení C. W. A. Timmermans, předseda senátu, J. Makarczyk, P. Kūris, J.-C. Bonichot a C. Toader (zpravodajkyně), soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokátka: V. Trstenjak,
vedoucí soudní kanceláře: R. Grass,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Jacka Odenbreita N. Meier-van Laak, Rechtsanwältin,

— za německou vládu A. Dittrichem a M. Lummou, jako zmocněnci,

— za italskou vládu I. M. Bragugliou, jako zmocněncem, ve spolupráci s W. Ferrantem, avvocato dello Stato,

— za polskou vládu E. Ośnieckou-Tameckou, jako zmocněnkyní,

— za Komisi Evropských společenství W. Bogensbergerem a A.-M. Rouchaud-Joët, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 9 odst. 1 písm. b) a čl. 11 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

2 Žádost byla předložena v rámci právního sporu mezi Jackem Odenbreitem, který má bydliště v Německu a stal se obětí silniční dopravní nehody, k níž došlo v Nizozemsku, a pojišťovnou osoby, která tuto nehodu zavinila, společností s ručením omezeným FTBO Schadeverzekeringen NV (dále jen „FBTO") se sídlem v Nizozemsku.

Právní rámec

Nařízení č. 44/2001

3 Třináctý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní: „[p]okud [co] se týče pojištění, [...], měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější než obecná pravidla".

4 Pravidla příslušnosti ve věcech pojištění jsou stanovena v oddílu 3 kapitoly II nařízení č. 44/2001, který obsahuje články 8 až 14 tohoto nařízení.

5 Článek 9 odst. 1 písm. a) a b) zmíněného nařízení stanoví:

„1. Pojistitel, který má bydliště na území některého členského státu, může být žalován:

a) u soudů členského státu, v němž má bydliště, nebo

b) v jiném členském státě v případě žaloby podané pojistníkem, pojištěným nebo oprávněnou osobou u soudu místa bydliště žalobce [...]“

6 Článek 11 téhož nařízení stanoví:

„1. Ve věcech pojištění odpovědnosti může být pojistitel žalován i u soudu, u něhož je podána žaloba poškozeného proti pojištěnému, pokud je to přípustné podle práva tohoto soudu.

2. Na žalobu, kterou poškozený podává přímo proti pojistiteli, se použijí články 8, 9 a 10, je-li taková přímá žaloba přípustná.

3. Stanoví-li právo, které je pro takovou přímou žalobu rozhodné, že se pojistník nebo pojištěný mohou k žalobě připojit, je týž soud příslušný i pro tyto osoby."

Směrnice 2000/26/ES

7 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES ze dne 16. května 2000 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a o změně směrnic Rady 73/239/EHS a 88/357/EHS (Úř. věst. L 181, s. 65; Zvl. vyd. 06/03, s. 332), ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES ze dne 11. května 2005 (Úř. věst. L 149, s. 14, dále jen „směrnice 2000/26"), stanoví ve svém článku 3 nadepsaném „Přímý nárok":

„Každý členský stát zajistí, aby poškození zmíněný v článku 1 v důsledku nehody vozidel ve smyslu tohoto ustanovení měli přímý nárok vůči pojišťovně pojišťující osobu, která odpovídá za škodu, pro případ občanskoprávní odpovědnosti."

8 Krom toho bod odůvodnění 16a směrnice 2000/26 zní:

„Podle čl. 11 odst. 2 ve spojení s čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení [...] č. 44/2001 [...] mohou poškozené strany zahájit soudní řízení proti poskytovateli pojištění občanskoprávní odpovědnosti v členském státě, v němž mají bydliště."

Spor v původním řízení a předběžná otázka

9 Dne 28. prosince 2003 byl J. Odenbreit účastníkem silniční dopravní nehody s pojištěncem FBTO. Jakožto poškozený podal J. Odenbreit podle čl. 11 odst. 2 a čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 přímou žalobu proti pojistiteli u Amtsgericht Aachen, jenž je soudem jeho místa bydliště.

10 Rozsudkem ze dne 27. dubna 2005 zmíněný soud tuto žalobu odmítl jako nepřípustnou z důvodu nedostatku příslušnosti německých soudů rozhodovat v dané věci. Jack Odenbreit se proti tomuto rozsudku odvolal k Oberlandesgericht Köln. Mezitímním rozsudkem ze dne 12. září 2005 uznal odvolací soud příslušnost německých soudů k rozhodování o žalobě na určení odpovědnosti na základě týchž ustanovení nařízení č. 44/2001.

11 FBTO podala u Bundesgerichtshof žádost o „Revision" tohoto mezitímního rozsudku.

12 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, je výklad čl. 11 odst. 2 a čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 o soudní příslušnosti ohledně přímých žalob podaných poškozeným proti pojistiteli v německé právní nauce předmětem sporů.

13 Podle převažujícího názoru tyto přímé žaloby nespadají do oblasti pojištění ve smyslu článku 8 a následujících nařízení č. 44/2001, neboť přímý nárok poškozeného je v německém mezinárodním právu soukromém považován za nárok vyplývající

z deliktní odpovědnosti, a nikoli z pojistné smlouvy. Podle tohoto výkladu zahrnuje čl. 9 odst. 1 písm. b) uvedeného nařízení pouze věci pojištění v užším smyslu a pojem „oprávněná osoba" použitý v uvedeném ustanovení nezahrnuje poškozeného. Poškozený se nemůže stát jedním z hlavních účastníků řízení podle čl. 11 odst. 2 uvedeného nařízení. Proti tomuto mínění právní vědy se staví názor, podle nějž je na základě odkazu na článek 9 nařízení č. 44/2001 obsaženého v čl. 11 odst. 2 téhož nařízení soudem příslušným pro rozhodování o přímých žalobách poškozeného proti pojistiteli odpovědnosti soud místa bydliště poškozeného.

14 Bundesgerichtshof sdílí naposled uvedený výklad. Podle něj svědčí převažující důvody domněnce, že poškozený může uplatnit svůj přímý nárok proti pojistiteli u soudu místa svého bydliště.

15 Vzhledem k rozdílným názorům právní nauky na výklad zmíněných ustanovení nařízení č. 44/2001 se však Bundesgerichtshof rozhodl přerušit řízení a předložit Soudnímu dvoru tuto předběžnou otázku:

„Musí být odkaz v čl. 11 odst. 2 nařízení [...] č. 44/2001 [...] na čl. 9 odst. 1 písm. b) uvedeného nařízení vykládán tak, že poškozený může u soudu místa svého bydliště v členském státě podat žalobu přímo proti pojistiteli, je-li taková přímá žaloba přípustná a pojistitel má bydliště na území některého členského státu?"

K předběžné otázce

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

16 Žalovaná v původním řízení, všechny členské státy, které Soudnímu dvoru předložily vyjádření, jakož i Komise Evropských společenství mají za to, že odkaz v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na čl. 9 odst. 1 písm. b) téhož nařízení musí být vykládán tak, že poškozený může podat žalobu přímo proti pojistiteli u soudu místa svého bydliště, je-li taková přímá žaloba přípustná a má-li pojistitel bydliště na území některého členského státu.

17 Německá vláda a Komise na základě doslovného výkladu těchto ustanovení nařízení č. 44/2001 uvádějí, že – jelikož odkaz v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 činí celou úpravu obsaženou v jeho článku 9 použitelnou na žaloby poškozeného – není zapotřebí, aby byl poškozený výslovně zmíněn v článku, na nějž je odkazováno, neboť v opačném případě by byl odkaz v uvedeném čl. 11 odst. 2 zbytečný. Na základě téhož výkladu se polská vláda naproti tomu domnívá, že poškozený musí být považován za „oprávněnou osobu" ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení. Při uzavírání pojistné smlouvy totiž není znám potenciální poškozený, kterému bude vyplacena náhrada škody, dojde-li ke škodné události, na jejíž případ se smlouva uzavírala. V pojistné smlouvě tedy nemůže být označen za oprávněnou osobu.

18 Žalovaná v původním řízení, všechny členské státy, které Soudnímu dvoru předložily vyjádření, jakož i Komise shodně uvádějí, že ustanovení nařízení č. 44/2001 týkající se příslušnosti ve věcech pojištění vycházejí z požadavku ochrany ekonomicky slabší smluvní strany, což je zásada výkladu, jež je vyjádřena v třináctém bodě odůvodnění tohoto nařízení a stanovena judikaturou Soudního dvora (viz rozsudky ze dne 14. července 1983, Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung a další, 201/82, Recueil, s. 2503, ze dne 13. července 2000, Group Josi, C-412/98, Recueil, s. I-5925, bod 64, a ze dne 12. května 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, Sb. rozh. s. I-3707, bod 30). Vlastním cílem článku 11 odst. 2 uvedeného nařízení je tedy právě vztáhnout úpravu ve prospěch žalobce obsaženou v čl. 9 odst. 1 písm. b) téhož nařízení i na poškozeného.

19 V této souvislosti německá vláda a Komise zdůrazňují, že začlenění uvedeného čl. 11 odst. 2 do nařízení č. 44/2001 vyjadřuje vůli zákonodárce Společenství zajistit podle návrhu Komise osobám, které jsou v právních sporech ve věcech pojištění ve slabším postavení, ochranu širší, než jakou jim poskytuje Bruselská úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32; dále jen „Bruselská úmluva").

20 Konečně, žalovaná v původním řízení, všechny členské státy, které Soudnímu dvoru předložily vyjádření, jakož i Komise zdůrazňují, že takovýto výklad potvrzuje směrnice 2000/26, zejména pak její bod odůvodnění 16a. Vložením tohoto bodu odůvodnění po přijetí nařízení č. 44/2001 zákonodárce Společenství nepodal závazný výklad těchto ustanovení, ale poskytl významný argument ve prospěch uznání příslušnosti soudu místa, kde má poškozený své bydliště.

Odpověď Soudního dvora

21 Především je třeba připomenout, že oddíl 3 kapitoly II nařízení č. 44/2001, který obsahuje články 8 až 14, stanoví pravidla příslušnosti ve věcech pojištění, která přistupují k pravidlům obsaženým v oddílu 1 téže kapitoly zmíněného nařízení.

22 Uvedený oddíl 3 stanoví několik pravidel, jimiž se řídí příslušnost ohledně žalob směřujících proti pojistiteli. Stanoví zejména to, že pojistitel, který má bydliště na území některého členského státu, může být žalován u soudů členského státu, v němž má bydliště [čl. 9 odst. 1 písm. a)], u soudu místa bydliště žalobce v případě žaloby podané pojistníkem, pojištěným nebo oprávněnou osobou [čl. 9 odst. 1 písm. b)], a konečně, u soudu místa, v němž nastala škodná událost, pokud se jedná o pojištění odpovědnosti nebo pojištění nemovitostí (článek 10).

23 Ve věcech pojištění odpovědnosti odkazuje čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na výše zmíněná pravidla příslušnosti pro žaloby podávané poškozeným přímo proti pojistiteli.

24 K zodpovězení otázky předložené vnitrostátním soudem je tedy nutno vymezit rozsah působnosti odkazu v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na čl. 9 odst. 1 písm. b) téhož nařízení. Je zejména zapotřebí určit, zda je tento odkaz nutno vykládat v tom smyslu, že přiznává pouze soudům označeným naposled uvedeným ustanovením, tzn. soudům místa bydliště pojistníka, pojištěného nebo oprávněné osoby,

příslušnost pro rozhodování o přímé žalobě poškozeného proti pojistiteli, anebo zda tento odkaz umožňuje na tuto přímou žalobu uplatnit pravidlo určení příslušnosti podle bydliště žalobce stanovené ve zmíněném čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

25 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že se uvedené ustanovení neomezuje na určení příslušnosti soudů místa bydliště osob, jejichž výčet je v něm podán, ale že naopak stanoví pravidlo příslušnosti podle bydliště žalobce, a tím těmto osobám přiznává právo žalovat pojistitele před soudem místa jejich bydliště.

26 Výklad odkazu čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na čl. 9 odst. 1 písm. b) téhož nařízení v tom smyslu, že poškozenému umožňuje podat žalobu pouze k soudům příslušným podle naposled uvedeného pravidla, tzn. soudům místa bydliště pojistníka, pojištěného nebo oprávněné osoby, by proto byl v přímém rozporu se samotným zněním uvedeného čl. 11 odst. 2. Tento odkaz vede k rozšíření rozsahu působnosti uvedeného pravidla na jiné kategorie žalobců podávajících žalobu proti pojistiteli, než je pojistník, pojištěný nebo osoba oprávněná z pojistné smlouvy. Funkce tohoto odkazu tudíž spočívá v tom, že do výčtu žalobců obsaženého v čl. 9 odst. 1 písm. b) doplňuje osoby, jež utrpěly újmu.

27 V uvedeném ohledu nemůže uplatnění tohoto pravidla příslušnosti na přímou žalobu poškozeného záviset na jeho kvalifikaci jakožto „oprávněné osoby" ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, jelikož odkaz na toto ustanovení obsažený v čl. 11 odst. 2 uvedeného nařízení umožňuje rozšíření pravidla příslušnosti pro dané právní spory nad rámec zařazení žalobců do některé z kategorií uvedených ve zmíněném ustanovení.

28 Tato argumentace je též založena na teleologickém výkladu ustanovení dotčených ve sporu v původním řízení. Podle třináctého bodu odůvodnění nařízení č. 44/2001 má toto nařízení zaručit slabším stranám lepší ochranu než obecná pravidla pro určení příslušnosti (v tomto smyslu viz výše uvedené rozsudky Group Josi, bod 64, a Société financière et industrielle du Peloux, bod 40, jakož i rozsudek ze dne 26. května 2005, GIE Réunion européenne a další, C-77/04, Sb. rozh. s. I-4509, bod 17). Pokud by bylo poškozenému skutečně zabráněno podat žalobu u soudu místa svého bydliště, zbavilo by ho to stejné ochrany, jaká je poskytována jiným stranám považovaným za slabé v právních sporech ve věcech pojištění, což by odporovalo duchu tohoto nařízení. Kromě toho, jak správně uvádí Komise, nařízení č. 44/2001 posílilo tuto ochranu v porovnání s ochranou, jež vyplývala z uplatňování Bruselské úmluvy.

29 Takový výklad je potvrzován zněním směrnice 2000/26 týkající se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, pozměněné po vstupu v platnost nařízení č. 44/2001 směrnicí 2005/14. Ve směrnici 2000/26 totiž zákonodárce Společenství nejenom stanovil v článku 3 přímý nárok poškozeného vůči pojišťovně v právních řádech členských států, ale v jejím bodě odůvodnění 16a rovněž výslovně odkázal na zmíněný čl. 9 odst. 1 písm. b) a čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001, aby připomněl právo poškozeného podat žalobu proti pojistiteli u soudu místa svého bydliště.

30 Konečně, co se týče důsledků kvalifikace přímé žaloby poškozeného proti pojistiteli, které jsou, jak vyplývá předkládacího rozhodnutí, v německém právu předmětem sporu, je třeba uvést, že uplatnění pravidla příslušnosti stanoveného čl. 9 odst. 1

písm. b) nařízení č. 44/2001 na takovouto žalobu není vyloučeno její kvalifikací ve vnitrostátním právu jakožto žaloby vycházející z deliktní odpovědnosti, která se týká práva, jež nevychází z právních vztahů založených smlouvou. Povaha této žaloby ve vnitrostátním právu je totiž nevýznamná pro uplatnění ustanovení tohoto nařízení, neboť zmíněná pravidla příslušnosti jsou obsažena v oddílu (oddíl 3 kapitoly II) uvedeného nařízení, který se obecně týká pojišťovnictví a který se odlišuje od oddílu pojednávajícího o zvláštní příslušnosti ve věcech smluvní a deliktní odpovědnosti (oddíl 2 kapitoly II). Jediná podmínka, na niž čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 váže uplatnění zmíněného pravidla o určení příslušnosti, je ta, že přímá žaloba musí být stanovena vnitrostátním právem.

31 S ohledem na předchozí úvahy je třeba na předloženou předběžnou otázku odpovědět, že odkaz v čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001 na čl. 9 odst. 1 písm. b) musí být vykládán tak, že poškozený může podat žalobu přímo proti pojistiteli u soudu místa svého bydliště v některém členském státě, je-li takováto přímá žaloba přípustná a má-li pojistitel bydliště na území některého členského státu.

K nákladům řízení

32 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Odkaz v čl. 11 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech na čl. 9 odst. 1 písm. b) téhož nařízení musí být vykládán tak, že poškozený může podat žalobu přímo proti pojistiteli u soudu místa svého bydliště v některém členském státě, je-li takováto přímá žaloba přípustná a má-li pojistitel bydliště na území některého členského státu.

Podpisy.